

Доц. др Мара Кнежевић

Педагошки факултет

Јагодина

UDK: 371.95

ISSN 1820 - 1911, 14 (2008), p. 307-313

НЕКА РАЗМИШЉАЊА О УТИЦАЈУ ПОРОДИЦЕ НА ДАРОВИТЕ

Резиме: *Породица знатно утиче на васпитање и образовање детета.*

Прва сазнања о

свом окружењу дете стиче у породици. Мајка је први васпитач детета. На васпитање и образовање детета поред мајке и породице утиче друштвена средина у којој дете одраста. Поласком детета у вртић, потом у предшколску установу, а затим у школу, у васпитање и образовање укључује се организовано друштво.

Даровитост се често примећује већ у најмлађем узрасту, мада постоји могућност да дође до изражаја у вишим разредима основне школе, као и у средњошколском добу. Колики је утицај породице на развој даровитости занимљиво је питање, а могло би се сагледати кроз конкретне примере даровитих и њихова постигнућа.

Постављају се бројна питања: Како дете које потиче из необразоване, или полуобразоване породице постиже врхунске резултате у образовању? Како дете које у породици није имало никаквих додира са уметношћу, постане уметник са академским звањем? Како дете које у породици није имало основне материјалне услове за живот успе да достигне највиши облик образовања? Колико гени утичу на даровитост? Колики је утицај заинтересоване породице на развој даровитости? Како породица услед лоше материјалне ситуације утиче на даровитост?

Све су то врло занимљива питања која нас доводе у недоумицу и о којима би ваљало донети вредносни суд.

Кључне речи: *Породица, даровити, образовање, гени, академско звање.*

Даровити и породица

Породица је значајан чинилац у васпитању и образовању детета. Мајка је први васпитач детета. Ова констатација понавља се током историјског развоја образовања и васпитања. Како породица, односно родитељи, да препознају своје даровито дете? Да ли су пристрасни при процени његових способности? Да ли обраћају довољно пажње на дете и да ли му посвећују довољно љубави? Да ли своје неостварене амбиције

преносе на децу и на тај начин их спутавају у развијању сопствених способности? Колико друштвена средина утиче на испољавање даровитости код деце? Колико потрошачко друштво у којем се све материјализује може да омогући породици да подстиче развој способности даровите деце? Данас се плаћају активности, па и такмичења која нису укључена у образовни систем, а у којима се остварује личност детета.

Осврт на даровите и њихова постигнућа и остварења у разним областима људског сазнања, указује на многа отворена питања. Ако се осврнемо на, не тако далеку прошлост, другу половину двадесетог века, односно послератни период и децу која су рођена у току и непосредно после другог светског рата, отвориће нам се бројна питања.

Велики број породица био је врло слабог материјалног стања, једва се преживљавало. Родитељи, обузети бригом за материјални опстанак породице, укључивали су децу у све видове физичког рада, па и оне који су превазилазили њихове психофизичке могућности. Да ли је то један од разлога што су та деца често била одлични ђаци и борили се за сопствени идентитет и бољу сопствену будућност? Времена су имали мало за испољавање својих даровитих способности, али су били упорни и можемо констатовати мали „дивови“, који су своју снагу и моћ усмерили ка једном циљу – стицању нових сазнања, оспособљавању за поједина занимања која ће им обезбедити удобнији живот. Нису застајали до прве стечене дипломе, но су се даље усавршавали током целог свог радног века и постизали изузетно високе резултате које им друштво није могло оспорити. Како је све то могуће, ако нису имали подршку породице која их је, напротив, спутавала, приморавајући их да се школују само до првог занатског занимања како би стекли услове за запослење? На животном путу и постигнућима у разним областима људског сазнања ових изузетно упорних и вредних људи, могле би се васпитавати многе генерације. О томе се не пише, не говори и све чешће прећуткује, као да нам такви узорци у данашње време нису више потребни. Неопходно би било једно истраживање о личностима које су по свом реномеу које су стекле у друштву, а на основу података о њиховом детињству и школовању, које би сагледало како су се изборили за свој статус без помоћи породице – родитеља, који су често били необразовани, али разборити и виспрени у послу, сналажљиви у свакодневном животу.

Ако породица материјално не може да помогне образовање свог детета, а оно то ипак успе, наравно уз велика одрицања, тиме би требало да се позабаве педагози и психолози. Како дете постиже изврсне резултате, а нема потпору породице, у материјалном и у моралном виду? Како дете које потиче из необразоване породице постане врстан музичар, лекар, професор, научни радник? Колико гени утичу на развој даровите личности? Да ли је подршка породице пресудна и у којој мери да би се даровитост препознала и дошла до изражаја? Да ли је могуће да сва деца једне материјално угрожене породице, у којој су родитељи полуобразовани, успешно постигну врхунске резултате у својој струци и остваре своје амбиције без помоћи са било које породичне стране. Било је време, морамо признати, када је школа, када је друштвена заједница водила бригу о даровитим ученицима без обзира на њихов породични статус, признавала њихове способности и помагала им да се изборе за свој статус у друштву.

Ако сагледамо савремену породицу оптерећену бројним обавезама, запитаћемо се, оправдано, колико времена родитељи могу да посвете својој деци, када се уморни врате са посла. Какав је статус породице данас, у савременом друштву, у несигурном времену, у борби за радно место и материјални опстанак? Да ли су родитељи у могућности да поклоне довољно пажње својој деци и да их подстичу у раду и у њиховим остварењима?

Уколико су родитељи образовани, а породица материјално добро обезбеђена, намећу се питања другачијег типа. Како образована породица утиче на развој даровитости код деце? Да ли образовани родитељи обузети сопственом каријером, заборављају на потребе своје деце. Како родитељи усклађују своје потребе за афирмацијом, што је свакако неопходно код образованих родитеља, са потребама детета да развије своје способности? Колико је дете у породици у којој су му обезбеђени сви материјални услови за живот мотивисано за сопствено остварење?

Колико се способности родитеља преносе на децу? Да ли деца успешне родитеље доживљавају као ривале који их спутавају у остваривању њихове даровитости? Колико су деца образованих родитеља у конфликту са њима? Да ли је подршка породице кључна, или је само један од фактора остварења даровитих?

Да ли је битнија материјална или морална подршка породице? Како се понашати кад подршка изостане?

Очигледно је да је неопходно преиспитивање улоге породице у савременом друштву, не само у односу на даровиту децу, него у општем односу породица – дете. Свакако да бисмо морали сагледати и утицај масовних комуникација на развој породице и развој детета. Колико средства масовне комуникације и доступност информација утичу на развој даровитих и њихово испољавање у ранијем животном доби? Да ли су сви одлични ученици даровити?

Резултати неких истраживања су показали:

„Потврђена је главна хипотеза овог истраживања, да сви ученици нису даровити, а да међу онима који не постижу запажене резултате у школском раду и учењу, има даровитих.

Потврђени су налази других истраживача о значају образовно – културних услова породице. Даровити ученици имају образованије родитеље од родитеља осталих ученика. Разлике између образовања очева и мајки најспособнијих и осталих ученика су статистички значајне на нивоу $p=0001$.

Број деце у породици није имао утицаја на постигнућа ученика на тесту способности и није утврђена разлика која је статистички значајна.

Неуспех даровитих ученика не зависи од тога где живе, већ у каквој породици живе и у какву школу иду.

Успешно даровити ученици имају образованије очеве од неадекватно успешно даровитих.

За недовољно успешне даровите ученике је значајнији отац и његова укупна улога у породици, него мајка. Улога оца и његов ауторитет и брига о деци и породици значајнији су за дечачке него улога мајке.“ (Стр. 203-206, Босиљка Ђорђевић, Даровити ученици и (не)успех).

Ако бисмо данас извршили истраживање овог типа, вероватно бисмо дошли до другачијих сазнања. У данашње време, мајке су чешћи носиоци породице од очева. Улога жене, мајке, у савременом кризном друштву постала је комплекснија. Жене су показале да су својом природом сналажљивије од мушкараца у овим кризним ситуацијама. Вероватно је исконска потреба мајке да сачува породицу дошла до пуног изражаја. Свакако да би ваљало истражити улогу и положај мајке у савременој породици.

(Могао би се истражити и утицај поднебља на даровитост. Како је могуће да даровита деца буду често лоцирана у једном месту, или чак у истој улици? У Сомбору у истој улици налази се родна кућа Вељка Петровића, књижевника, Милана Коњовића, сликара, Радивоја Симоновића, лекара, кућа у којој је живео и стварао Лаза Костић, књижевник)

Закључак

Породица, данас је, као и друштво у целини, у кризи коју неће тако лако превазићи. Говоримо о обичним људима који више не могу да живе од сопственог рада, остају без посла, о младима који се све теже запошљавају и све теже се упуштају у формирање породице, јер нису спремни на одговорност и обавезе које проистичу након формирања породице, а друштво им је све слбија потпора у томе. Проблем егзистенције је све израженији, а средства јавног информисања свакодневно уливају дозу страха од сутрашњег дана, што се, наравно одражава на све људе, посебно на младе који закорачују у живот. Напредовање даровитих, највероватније биће, привилегија имућних. Уколико држава не преузме бригу о младим талентима, породица ће све мање моћи да омогући њихова остварена и практична постигнућа.

Различити су услови под којима су се образовали даровити, али можемо да констатујемо да многи од њих нису имали ни неопходне материјалне услове, а да су постигли изванредне резултате. Често су деца из сеоске средине и слабијег имовног стања показивала много боље резултате од оних који су били добро материјално обезбеђени и имали свесрдну подршку и помоћ породице. То бисмо могли објаснити и оправдати мотивацијом за бољим и квалитетнијим условима живота. *Повратак на село, значио је повратак у немаштину. Значајно је запазити и да су ти ученици били вреднији, упорнији, да су радне навике стечене у сеоским домаћинствима утицале да се посвете и интелектуалном раду. Здрава народна логика: без рада нема живота, све што можеш уради данас и не остављај за сутра, дубоко је усађена порука која је пратила ове генерације од најранијег детињства (Кнежевић, Мара, Остварење даровитих, њихова постигнућа и практична примена знања)*

Дакле, можемо констатовати да радне навике стечене у породици, здрава логика и расуђивање родитеља, који су необразовани или полуобразовани, али богати животним искуством које их је натерало да се боре за опстанак своје породице. Васпитавали су своју децу да без рада нема живота, да је живот није лак, да је непрестана борба његов саставни део. Ове родитељске поруке дубоко су усађене у свест деце која су се остварила у животу и применила стечена знања.

Не треба, свакако, занемарити ни утицај гена на даровитост, јер природа је чудо и тешко ћемо проникнути у тајне људског ума и људске душе.

Литература:

- Гојков, Грозданка (1995): *Даровити из аспекта едукације васпитача и учитеља*, Зборник, Виша школа за образовање васпитача, 1, Вршац.
- Гојков- Рајић, Александра, Пртљага, Јелена (2003): *Даровити и шта са њима*, Виша школа за образовање васпитача, Вршац.
- Ђорђевић, Босиљка (1995): *Даровити ученици и (не)успех*, Београд: Учитељски факултети, Београд, Ужице, Врање, Јагодина и Сомбор, (Заједница учитељских факултета).
- Кнежевић, Мара (2007): *Остварење даровитих, њихова постигнућа и практична примена стечених знања*, Међународни научни скуп Практични аспекти савремених схватања даровитости, Вршац: Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Темишвар. Универзитет Тибискус.
- Нинковић-Будимир, Гордана (2006): *Савремена породица и школа*, Јагодина: Учитељски факултет.

Mara Knezevic, PhD
Pedagogical Faculty
Jagodina

Some Reflections on the Influence Family Has on the Gifted

Abstract: A family significantly influences nurture and education of a child. First insights into his environment a child acquires in a family. Mother is the first educator of a child. Apart from the mother social setting influences education and nurture of a child as well. Organized society gets involved into education and nurture when a child enters kindergarten, then preschool institution, and finally, school.

Giftedness is often noticed at young age, although a possibility exists for a child to manifest giftedness in higher grades of primary school, as well as in

secondary school. It is an intriguing question to what an extent a family influences giftedness development, and it could be considered through concrete examples of gifted individuals and their achievements.

Numerous questions have been raised: How is it possible for a child coming from uneducated or insufficiently educated family to show excellent results in education? How a child who had no touch with arts in own family can become an artist with academic title? How does a child who in a family had no basic material conditions for life manage to reach the highest form of education? To what an extent do genes influence giftedness? To what an extent does a family interested in giftedness development influence it? How does a family of low social status influence giftedness?

All these are very interesting questions bringing us to a dilemmas demanding value judgements.

Key words: family, giftedness, education, gene, academic title.

